



Jornada:

“Aplicació a l'àmbit local de l'Estratègia de
Planejament i Construcció Sostenibles per
a Catalunya”

Martorell, 28 de febrer de 2003

L'Ecobarri de Trinitat Nova i la Zona Sud de Nou Barris

Sr. Atanasi Céspedes

Coordinador del Pla de Desenvolupament Comunitari de Trinitat Nova i de la Zona Nord de Nou Barris

Aquesta exposició va a tractar d'explicar una experiència, un procés de transformació física i social d'un barri Barceloní anomenat Trinitat Nova.

Trinitat Nova es situa en l'entrada Nord de la ciutat de Barcelona, molt a prop del "Nus de la Trinitat", formant part del Districte Municipal de Nou Barris. Està recolzada en el vessant sud de la Serra de Collserola, i delimitada per altres dos grans petjades del territori: l'Avinguda de la Meridiana i la Ronda de Dalt, que la separen físicament dels seus barris veïns.

Trinitat Nova és un polígon d'habitatges socials creat entre els anys 1953 i 1963 per tres organismes públics: l'Institut Nacional de l'Habitatge, l'Obra Sindical de la Llar i el Patronat Municipal de l'Habitatge. 3.300 habitatges amb un terme mitjà de 40 m² de superfície total.

Com en altres tants barris obrers sorgits en aquest període, no tan llunyà, la seva construcció es va realitzar sense una prèvia planificació urbanística i sense la dotació d'equipaments escolars ni sanitaris, el transport públic era inexistent i els carrers estaven sense asfaltar, un barri -com uns altres en aquell període- gris i indigne, una barri INSOSTENIBLE.

Enfront d'aquesta situació, durant els anys 60, els/les veïns/es van improvisar petits i precaris ponts, van construir escoles i van lluitar -en aquest període tan difícil i fosc- amb la intenció de dignificar i millorar les condicions de vida. Sens dubte la batalla més important era la conquesta de la democràcia i acabar amb la dictadura.

A mitjan els anys 70, amb l'arribada de la transició política, molts dels líders veïnals van ajudar a construir de manera molt activa la primera etapa de la nostra marxa democràtica. En les dues dècades posteriors i fruit de les reivindicacions veïnals es van començar a construir els primers equipaments i serveis públics.

En els anys 90, Trinitat Nova entra en un procés de degradació molt accelerat. Es detecta aluminosis en la gairebé la totalitat d'habitatges de la promoció del Patronat Municipal de l'Habitatge. Quant a la dinàmica social, el barri sofreix una progressiva pèrdua de població i la que resta en el barri va envellint, tot disparant-se el percentatge de persones majors de 65 anys (31%).

És en aquest context que l'any 1996 l'AA.VV., després d'un procés d'autocrítica entorn al paper que aquesta estava desenvolupant en el barri, proposa a les administracions el desenvolupament d'una metodologia d'intervenció social cridada Pla de Desenvolupament Social i Comunitari.

En essència la proposta era transformar el barri físicament i social, augmentant així la qualitat de vida dels ciutadans/es, implicant als diferents agents del territori (veïns/es, administracions i serveis públics). Un procés participatiu POLÍTIC entorn al públic, "la cosa de tots" i en la qual tots estem implicats: l'educació, la salut, el treball i l'hàbitat on ens relacionem.

En 1999 s'engega un acord entre les administracions i l'AA.VV. per a remodelar els habitatges amb aluminosis, i enfront d'una proposta bastant insostenible d'aquestes, l'AA.VV. va proposar la construcció del nou barri amb criteris de sostenibilitat.

Cap a la construcció d'un Ecobarri

Al març del 2000 vam publicar un document de treball titulat: Trinitat Nova "per un nou barri sostenible", en ell es proposaven les línies bàsiques per al planejament sostenible del barri de Trinitat Nova buscant cobrir totes les escales de la intervenció, atenent al local i al contextual, als fluxos de matèria i d'energia i a la qualitat de vida dels veïns, entesa en termes de salut, confort i benestar social.

Amb la finalitat d'ordenar aquesta complexitat, facilitant el procés de definició i concreció progressiva del planejament, aquestes línies bàsiques es van ordenar en tres grans capítols:

- Inserció en la ciutat: en aquest capítol es plantejava com criteri bàsic la concepció de la ciutat com un sistema interconnectat, dins del qual cada barri, i en aquest cas el de Trinitat Nova, havia necessàriament de considerar, per un part, la seva connexió física amb els barris limítrofs i amb l'entorn metropolità i, per una altra, el seu paper com peça al servei de tota la ciutat mitjançant la inclusió d'algun tipus d'equipament de caràcter metropolità.
- Model d'ecobarri: aquest capítol constituïa el nucli fonamental de la proposta i dins del mateix es proposaven una sèrie de sectors mitjançant els quals es buscava aproximar el més possible la intervenció al que prèviament s'havien definit com els "trets bàsics d'identitat d'un ecobarri". Dins de cadascun d'aquests sectors es proposava un criteri bàsic:
 - Els veïns: participació en la gestió. Usos: barreja i diversificació d'usos.
 - Espais públics: l'espai públic com lloc de vida ciutadana.
 - La naturalesa en la ciutat: la ciutat com ecosistema.
 - Edificació: habitabilitat i adequació bioclimàtica.
 - Materials: durabilitat, reciclabilitat i poc impacte.
 - Metabolisme urbà: sota aquest epígraf es contemplaven els processos dinàmics clau que asseguren el funcionament del mecanisme urbà garantint el flux de persones, d'aigua, d'energia i de materials. Dintre del capítol es consideraven quatre sectors amb els seus corresponents criteris bàsics associats:
 - Transport: mobilitat sostenible.

- Aigua: recurs global escàs i element de qualitat urbana.
- Energia: més qualitat amb menys energia.
- Residus: els residus com problema i com recurs.
- En relació amb cadascun dels sectors considerats, es van contemplar els següents aspectes: criteris bàsics; criteris generals; objectius socials; objectius ambientals; problemes; oportunitats; recomanacions; indicadors. Dintre de cadascun d'aquests apartats, s'oferia de forma sintètica aquella informació que els veïns i l'equip tècnic consideraven rellevant de cara a la planificació del procés.

La presentació d'aquest document de treball a tots els sectors implicats en la intervenció pot considerar-se com un de les fites inicials d'aquesta etapa. Altres dos moments d'importància van correspondre a la convocatòria del concurs per a la primera fase i a l'elecció de l'equip d'urbanistes encarregats de portar a terme la planificació de tota la intervenció. En relació amb cadascun d'aquests moments es van produir reunions de treball entre els veïns i les administracions implicades per a negociar i establir les condicions que es devien complir.

Al març del 2002 es va aprovar el Pla Especial de Reforma Interior i la promoció de 250 habitatges de la primera fase.

Encara que, des del punt de vista de la sostenibilitat, el procés de reflexió conjunta, debat i negociació desenvolupat des de març del 2000 a març del 2002 entre els diversos agents implicats, ha millorat notablement les condicions de partida dels projectes inicials de remodelació del barri de Trinitat Nova, el conjunt de trets que presenta actualment la planificació no justifica de moment i des d'una interpretació mínimament rigorosa l'aplicació del qualificatiu Ecobarri a la intervenció, però facilita la inserció d'elements que poden legitimar aquest qualificatiu en fases posteriors.

L'operació de Trinitat Nova té les següents característiques que la fan idònia per a convertir-se en una experiència model en l'aplicació dels criteris de sostenibilitat urbana:

- És una operació en la qual la participació dels veïns s'ha estès més enllà del plànol reivindicatiu per a proposar un marc urbà de qualitat d'acord amb la resta de la ciutat
- És una operació que requereix la posada en joc d'acords de col·laboració entre la societat civil, les diverses administracions i l'empresa privada, així com entre els diversos departaments de les corresponents administracions.
- És una operació de regeneració del teixit urbà i, per tant, de reutilització de l'existent i de preservació del sòl intocat.

- És una operació de cosit de vora urbana i per tant, intrínsecament, de consolidació i tancament de la ciutat i de limitació de la dispersió
- És una operació que busca saldar el deute històric que la metròpolis manté amb un dels seus antics barris perifèrics desfavorits i, per tant, suposa un avanç en la redistribució equitativa dels recursos sobre el territori.
- En quin moment estem? El Pla Comunitari l'any 2002 ha complert sis anys, sis anys que havíem d'avaluar. Per a això vam organitzar diferents activitats que van culminar en el Congrés de Barrio que es va celebrar entre els dies 12 i 14 de Desembre. Aquest moment representa per a nosaltres un canvi, un punt d'inflexió.
- Per què un canvi d'etapa, per què un "punt d'inflexió", una nova fase en el procés de transformació del barri? Perquè aquests sis anys de treball ens obren avui en dia una quantitat enorme d'OPORTUNITATS.

Quan l'any 1997 vam elaborar un Diagnòstic compartit (veïns/es, Junta de l'Associació de Veïns, tècnics, professionals, administracions...) vam arribar a consensuar un Diagnòstic sobre quins eren els problemes i per on podríem començar a treballar, i en aquell moment havia de forma transversal a tots els temes un rerefons de visió profundament pessimista: es veia a Trinitat Nova com una "caixa negra": problemes amb els pisos que s'estaven i s'estan desfent, població sobreenvellida, predomini de l'atur, problemes en l'estructura de la pròpia comunitat... Elements fonamentals en aquell diagnòstic del 97. Durant aquest any hem realitzat un nou diagnòstic. En sis anys de treball diari, continu, tot i que encara no s'arriben a veure grans transformacions, s'ha passat d'una visió negativa a una visió positiva en el rediagnòstic, ple d'oportunitats per a Trinitat *Nova, per a *Nou *Barris, per a Barcelona, per a Catalunya... Quines oportunitats?

- Una primera oportunitat ens la brinda el territori, com l'oportunitat de construir un ecobarri, una ciutat sostenible, construir barris on es respecti no només el medi ambient, sinó el futur dels nostres fills.
 - Un territori que es troba la zona de Collserola, una muntanya amb oportunitats per a crear oci i d'organitzar aquest oci, de crear ocupació al voltant d'aquest oci.
 - Un territori per a generar articulació amb altres barris (Torre Baró, Roquetes.... tot Nou Barris...) que estan al voltant nostre, que es vegin com porta d'entrada de Barcelona i com pulmó, espai d'oci i que, per tant, es pugui veure com oportunitat de creació d'ocupació.
 - Un territori com porta d'entrada de Barcelona i un espai de reconeixement dintre de la ciutat: noves infraestructures del transport (Metre, Metre lleuger, autovies...) que ens aproparan més a Barcelona.

- També tots els Plans de Reordenació Urbanística (PERI), no només el de Trinitat Nova sinó que també ja s'estan discutint en altres barris del Districte. I potser l'oportunitat de poder coordinar tot això, de brindar el nostre treball, la nostra experiència als barris veïns, a les administracions, per a seguir treballant en la mateixa adreça.
- I el territori també ofereix la possibilitat de nous equipaments, com el Museu de l'Aigua, equipaments que facin d'aquesta zona "barris referents", com oportunitat per a tota Barcelona i més enllà de Barcelona.

Però oportunitats també en altres línies de treball:

- Oportunitats per a establir noves formes d'atenció a les persones, alhora que creguem ocupació, i allí està el nostre Projecte de Jaciments d'Ocupació, de Serveis de Proximitat, amb els inicis d'una cooperativa de prestació de serveis, l'oportunitat d'alhora que creem ocupació, donar serveis a les persones que ho necessiten (especialment en el nostre barri, on les persones de més de 65 anys i encara més, les de 75 anys amb trets molt depenents, que necessiten assistència, tenen un pes poblacional important). I allí hi ha l'oportunitat d'atendre-les des de la comunitat i des d'estructures que permetin la prestació d'aquests serveis i facilitin la creació d'ocupació en el barri.
- Oportunitats també per a consolidar un projecte educatiu de barri, que era una preocupació molt important entre els veïns en el Diagnòstic del 97 juntament amb els problemes de l'habitatge. I de fet es va començar per allí, amb l'Escola de Mares i Pares del barri, la Comunitat Escolar de AMPAS, els joves professionals, amb els xavals, amb els joves... i ara estem en disposició ja d'engegar un Projecte Educatiu de Barrio, dintre d'aquest procés de transformació, que de resposta a necessitats del nostre barri, a la nostra població, als nostres joves i xavals, articulant-lo des d'experiències com la "escolarització compartida", la discussió de el "mapa escolar", entre la pròpia comunitat de docents, Mares i Pares...
- I des d'allí, oportunitats per a posar en pràctica, de debò, polítiques públiques integrals, que siguin integradores i garanteixin la cohesió social, atès que estem treballant conjuntament amb tots els serveis (educació, sanitat, la seguretat, l'assistència... més de 20 serveis). És l'oportunitat que també es brinda a les Administracions Públiques, als serveis estables que estan en el territori, d'intervenir des de plantejaments integrals i integradors.
- I tot el comentat, l'oportunitat del territori, de l'assistència a les persones, de la creació d'ocupació, del projecte educatiu de barri i d'establir polítiques públiques integrals i integradores... tot això, ens brinda l'oportunitat d'avançar en la cohesió social, a partir de la participació de la ciutadania, dels veïns i de les veïnes.

- Alhora, totes aquestes oportunitats, al voler donar-los resposta es transformen en REPTES per a tots els quals estem en el procés, com moviment veïnal i des d'estructures tècniques, administratives i polítiques.

El nostre repte col·lectiu és "fer" possible el procés, l'aprofitament d'aquestes oportunitats. "Facilitar" el procés per a això: de manera compartida, tant per part dels nivells polítics, per les estructures de prestació de serveis com pel moviment associatiu i veïnal. I facilitar aquest procés, pansa per:

- Establir un compromís i una implicació transversal de les Administracions. No ens és suficient que les Administracions apliquin recursos, que són molt necessaris, han d'implicar-se en el procés més enllà d'aquests recursos.
- Establir formes de gestió dels projectes de transformació del barri (urbanisme, ocupació, educació....) distintes de les quals s'han portat a terme fins ara: formes de gestió que facilitin polítiques integradores, que agilitin la possibilitat de llençar avant el projecte, que permetin incorporar capital privat al procés, per la via p.i. de la esponsorització, del patrocini, de la creació conjunta d'estructures, entre administracions i veïns/as. De què es tracta? La fórmula caldrà definir-la entre tots, ja que els reptes passen per facilitar el procés des del punt de vista de: el finançament, de la implicació i de facilitar noves formes de gestió del procés (àgils, eficients, d'acostar el muscle, amb aportació de recursos...). I això passa per treballar junts, "però no regirats", respectant els espais de cadascun, respectant l'autonomia i el lideratge social.

Equip Comunitari, Trinitat Nova, Gener de 2003